

جستارهایی در اقتصاد مقاومتی

(باش آسب پذیری سازمانی)

علی بیغانی

استادیار دانشکده معارف اسلامی، دانشگاه امام صادق علیه السلام

علی اصغر سیدآبادی

دانشجوی دکتری سیاست گذاری علم و فناوری، دانشگاه تهران

آرین عظیمی

دانشجوی دکتری مدیریت دولتی، دانشگاه تهران

www.ketab.ir

انتشارات دانشگاه امام صادق (علیه السلام)
تهران: بزرگراه شهید چمران،
پل مدیریت
تلفکس: ۸۸۳۷۰۱۴۲
صندوق پستی ۱۵۹-۱۴۶۵۵
E-mail: isu.press@yahoo.com
فروشگاه اینترنتی:
www.ketabesadiq.ir

دانشگاه امام صادق

جستارهایی در اقتصاد اومنی (انسان آسپ پذیر) سازمانی ■ تألیف: عادل بیغمی، علی اصغر سعدآبادی و آریسن عظیمی - نشر: دانشگاه امام صادق (ع) ■ چاپ اول: ۱۳۹۵ ■ شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ و صحافی: مجمع چاپ و صحافی برتر ■ شابک: ۵-۵۳۴-۲۱۴-۶۰۰-۹۷۸

قیمت: ۷۸'۰۰۰ ریال

همه حقوق محفوظ است و متعلق به ناشر است.

سرشناسه: بیغمی، عادل، ۱۳۹۲
عنوان و نام پدیدآور: جستارهایی در اقتصاد اومنی (انسان آسپ پذیر)
سازمانی/تألیف: عادل بیغمی، علی اصغر سعدآبادی و آریسن عظیمی.
مشخصات نشر: تهران: دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری: ۷۴ ص
شابک: ۵-۵۳۴-۲۱۴-۶۰۰-۹۷۸
شناسه افزوده: سعدآبادی، علی اصغر، ۱۳۶۷-
شناسه افزوده: عظیمی، آریسن، ۱۳۶۸-
شناسه افزوده: دانشگاه امام صادق (ع)
کد کتابشناسی ملی: ۴۴۵۶۸۰۴

فهرست مطالب

۷	سخن ناشر
۹	مقدمه
۱۱	یادداشت‌ها
۱۳	فصل ۱: مبانی نظری
۱۳	مفهوم و تعریف آسیب‌پذیری
۱۴	مفاهیم مرتبط با آسیب‌پذیری
۱۷	فرایند آسیب‌پذیری سازمانی
۲۱	مسیرهای آسیب‌پذیری
۲۵	ارزیابی آسیب‌پذیری سازمانی
۲۸	ارائه مدلی برای ارزیابی آسیب‌پذیری سازمانی
۳۵	یادداشت‌ها
۳۷	فصل ۲: روش‌شناسی
۳۷	روش‌شناسی پژوهش
۴۱	یافته‌های پژوهش
۴۳	یادداشت‌ها
۴۵	فصل ۳: توضیح شاخص‌ها
۴۵	در معرضیت اختلال
۴۹	حساسیت‌پذیری

۵۳	ظرفیت تطبیق‌پذیر
۶۱	یادداشت‌ها
۶۳	فصل ۴: جمع‌بندی
۶۷	منابع
۷۱	نمایه

فهرست جداول

۱۶	جدول ۱. تفاوت آسیب‌پذیری با تاب‌آوری
۳۱	جدول ۲. چارچوبی برای ارزیابی آسیب‌پذیری در سازمان‌ها
۴۰	جدول ۳. ابعاد فازی، مثلثی متغیرهای کلامی
۴۲	جدول ۴. امتیاز، بعد، شاخص‌ها و زیرشاخص‌های ارزیابی آسیب‌پذیری سازمانی
۴۸	جدول ۵. گزاره‌ها، اوری‌بی در معرضیت خطر اجزای سازمان نسبت به اختلالات
۴۹	جدول ۶. کاربرد ارزیابی در معرض بودن عناصر داخلی سازمان نسبت به اختلالات
۵۱	جدول ۷. گزاره‌های ارزیابی حساسیت‌پذیری اجزای سازمان نسبت به اختلالات
۵۱	جدول ۸. کاربرد ارزیابی میزان حساسیت‌پذیری عناصر داخلی سازمان نسبت به اختلالات
۵۱	جدول ۹. کاربرد ارزیابی میزان رضیت‌پذیری عناصر داخلی سازمان نسبت به اختلالات
۵۲	جدول ۱۰. ابعاد ظرفیت تطبیق‌پذیر
۵۴	جدول ۱۱. گزاره‌های ارزیابی بعد ظرفیت تطبیق‌پذیر سازمانی
۵۹	جدول ۱۲. کاربرد نهایی ارزیابی آسیب‌پذیری سازمانی

فهرست شکل‌ها

۱۸	شکل ۱. جایگاه تحلیل آسیب‌پذیری سازمانی در مدیریت خطر
۱۹	شکل ۲. ماهیت فرایند مدیریت بحران و پتانسیل ظهور آن در سازمان
۲۲	شکل ۳. مسیرهای آسیب‌پذیری در طول مراحل بحران
۲۳	شکل ۴. تغییرات و گسیختگی‌ها در کنترل مسیرهای آسیب‌پذیری
۲۵	شکل ۵. ماهیت مسیرهای آسیب‌پذیری
۲۸	شکل ۶. ابعاد آسیب‌پذیری سازمانی
۲۹	شکل ۷. رابطه بین آسیب‌پذیری، تهدید، در معرضیت اختلال و تبدیل یا تأثیر آن در سیستم

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»
 وَكَقَدِّءَ آتَيْنَا دَاوُودَ وَ سُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
 فَضَّلْنَا عَلَيَّ كَثِيرًا مِنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ
 (قرآن کریم، سوره مبارکه النمل، آیه شریفه ۱۵)

سخن نشر

فلسفه وجود دانشگاه امام صادق علیه السلام که از سوی ریاست فقید دانشگاه به کرات مورد توجه قرار گرفته، تربیت نیروی انسانی ای متعهد، باتقوا و کارآمد در عرصه عمل و نظر است. از این طریق دانشگاه بتواند نقش اساسی خود را در سطح راهبردی به انجام رساند.

از این حیث «تربیت» را می‌توان مقولای حوری یاد نمود که وظایف و کارویژه‌های دانشگاه، در چارچوب آن معنا می‌یابد؛ زیرا که «علم» بدون «ترکیه» بیش از آنکه ابزاری در مسیر تعالی و اصلاح امم و جامعه باشد، عاملی مشکل‌ساز خواهد بود که سازمان و هویت جامد را با اثر دگرگون می‌سازد.

از سوی دیگر «سیاست‌ها» تابع اصول و مبانی عاسی هستند و نمی‌توان منکر این تجربه تاریخی شد که استواری و کرامت سیاست‌ها در گرو انجام پژوهش‌های علمی و بهره‌مندی از نتایج آنهاست. از این منظر پیشگامان عرصه علم و پژوهش، راهبران اصلی جریان‌های فکری و اجرایی به حساب می‌آیند و نمی‌توان آینده درخشانی را بدون توانایی‌های علمی - پژوهشی رقم زد و سخن از «مرجعیت علمی» در واقع پاسخ‌گویی به این نیاز بنیادین است.

دانشگاه امام صادق علیه السلام در واقع یک الگوی عملی برای تحقق آینده دانشگاه اسلامی در شرایط جهان معاصر است. الگویی که هم‌اکنون ثمرات

نیکوی آن در فضای ملی و بین‌المللی قابل مشاهده است. طبعاً آنچه حاصل آمده محصول نیت خالصانه و جهاد علمی مستمر مجموعه بنیان‌گذاران و دانش‌آموختگان این نهاد است که امید می‌رود با اتکاء به تأییدات الهی و تلاش همه‌جانبه اساتید، دانشجویان و مدیران دانشگاه، بتواند به مرجعی تمام‌عیار در گستره جهانی تبدیل گردد.

معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق علیه السلام با توجه به شرایط، امکانات و نرمندی جامعه در مقطع کنونی با طرحی جامع نسبت به معرفی دستاوردهای پژوهشی دانشگاه، ارزیابی سازمانی - کارکردی آن‌ها و بالاخره تحلیل شرایط آبی اقدام نموده که نتایج این پژوهش‌ها در قالب کتاب، گزارش، سریال، عروس و... تقدیم علاقه‌مندان می‌گردد. هدف از این اقدام - ضمن قدردانی از تلاش خالصانه تمام کسانی که با آرمان و اندیشه‌ای بزرگ و ادعایی اندک در این راه گام نهادند - درک کاستی‌ها و اصلاح آنها است تا از این طریق زمینه پرورش نسل جوان و علاقه‌مند به طی این طریق نیز فراهم گردد؛ هدفی بزرگ که نسبت به این نیت مرجعیت مکتب علمی امام صادق علیه السلام را در گستره بین‌المللی به همراه خواهد داشت. (ان‌شاءالله)

ولله الحمد

معاونت پژوهشی دانشگاه

مقدمه

سازمان‌های امری، حرارات^۱ بالقوه گسترده‌ای روبه‌رو هستند. هر سازمان چه کسب‌وکارهای کوچک، براساسه محدودیت‌های ذاتی خود، و چه سازمان‌های بزرگ و بین‌المللی، مسائل گسترده‌بودن خطرات و تهدیدهای مواجهه با خود، شاهد افزایش^۲ چه مدیریت خطر برای مواجهه با اختلالات^۳ درونی و بیرونی هستند. «آسیب‌پذیری»^۴ نامیه مفهومی اصلی در مطالعات مربوط به مدیریت خطر در رشته‌های زردی بیان و مطالعه شده است.

همچنین، توجه به مفهوم «آسیب‌پذیری» می‌تواند موجب تحقق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی شود که توسط نظام معظم رهبری به تمامی نهادها و سازمان‌ها ابلاغ شده است. از این رو، مرکز تحقیقات دانشگاه امام صادق (ع) با استفاده از ظرفیت‌ها و تجارب خردیش، من جمله برخورداری از شبکه اساتید و پژوهشگران مجرب در رشته‌های مختلف و همچنین پژوهش‌های صورت‌پذیرفته با موضوع اقتصاد مقاومتی، با طراحی گستره موضوعی اولیه، با توجه به ادبیات متعارف علوم اقتصادی و نیز ادبیات اقتصاد اسلامی و تکمیل تدریجی این پازل، با تشکیل میز پژوهشی اقتصاد مقاومتی در گروه مطالعات اقتصادی، اقدام به شناسایی شبکه‌های پژوهشی و تولید آثار و محتوای علمی کرده است.

در این مجلد از سلسله مجلدات کتاب «جستارهایی در اقتصاد مقاومتی» تلاش شده است تا مفهوم «آسیب‌پذیری» در سطح سازمانی مطالعه و بررسی شود.

آسیب‌پذیری در حوزه مطالعات سازمان نه تنها منجر به کاهش خسارات^۴ سازمان‌ها در برابر انواع سوانح^۵ و مخاطرات^۶ محیطی و داخلی می‌شود، بلکه رقابت‌پذیری آن‌ها را با توجه به پدیده «جهانی‌شدن» افزایش می‌دهد. این پژوهش با ارائه مدلی جهت ارزیابی آسیب‌پذیری خود تلاش دارد تا ضمن رصد مخاطرات بالقوه محیطی و داخلی سازمان‌ها، آسیب‌پذیری هر سازمان را ارزیابی کند. بدین منظور، در گام نخست مروری کوتاه بر ادبیات مربوط به آسیب‌پذیری و مفاهیم مرتبط با آن صورت گرفته، سپس با تبیین فیند آسب‌پذیری سازمانی و مدل‌های ارزیابی آن، ابعاد مورد نظر از حیث علوم نظری بررسی می‌شود. همچنین، ضمن تشریح ابعاد و شاخص‌های مدل ارزیابی آسیب‌پذیری سازمانی، یافته‌های حاصل بر اساس روش پژوهش فازی مورد ارزیابی خبرگان قرار می‌گیرد. در نهایت، نتایج حاصله جمع‌بندی می‌شود.

مؤلفان تلاش کردند تا مطالعه جامع را با استعانت از پژوهش‌های نظری و تجربی پیشین جهت ارزیابی آسیب‌پذیری سازمانی صورت دهند. خواندن این کتاب هم برای خط‌مشی‌گذاران و مدیران ارشد و متخصصان حوزه اقتصاد و مدیریت بازرگانی و هم برای آن دسته از دانشجویان که هنوز فرصت آشنایی با این حوزه را پیدا نکرده‌اند سودمند است.

این کتاب با راهنمایی‌ها و کمک‌های ارزنده دوستان و همراهان به سرانجام رسیده است و مؤلفان از تمامی این عزیزان به خصوص آقای دکتر مصطفی سمیعی نسب، عضو هیئت علمی و مدیر گروه مطالعات اقتصادی مرکز تحقیقات دانشگاه امام صادق علیه السلام، و جناب آقای یاسر سلیمانی

کمال تشکر و قدردانی را دارند. امید است تا با درمیان گذاشتن نظرات و پیشنهادات و انتقادات با مؤلفان، کتابی کامل تر و مصون تر در نسخه های بعدی ارائه شود.

عادل پیغامی، علی اصغر سعدآبادی، آرین عظیمی
تهران، اردیبهشت ۱۳۹۵

یادداشت‌ها

1. Risk
2. Perturbations
3. Vulnerability
4. Damages
5. Events
6. Hazards

www.ketab.ir